

بررسی وضعیت صنعت فولاد

مقدمه

صنعت فولاد یکی از موتورهای محرک توسعه اقتصادی کشورها در سراسر جهان به شمار می رود. این صنعت علاوه بر نقش کلیدی در توسعه کشورهایی مانند ایالات متحده امریکا، عاملی موثر در رشد اقتصادی کشورهای شرق آسیا مانند ژاپن و چین نیز به شمار می رود.

علاوه بر نقش برجسته صنعت فولاد در توسعه یافتگی کشورها، تاثیر به سزای این صنعت در ایجاد اشتغال نیز غیر قابل انکار است. صنعت فولاد در ردیف صنایع مهم جهانی قرار دارد که در سراسر جهان بیش از ۲ میلیون نفر را به طور مستقیم به همراه بیش از ۲ میلیون پیمان کار و ۴ میلیون نفر در صنایع پشتیبان به کار گرفته است. با توجه به جایگاه فولاد در تامین محصول کلیدی صنایعی همچون اتومبیل، ساخت، حمل و نقل و برق، صنعت فولاد منبع اشتغال بیش از ۵۰ میلیون نفر در جهان به شمار می رود.

از جمله نکات قابل توجه دیگری که امروزه درباره صنعت فولاد مطرح می شود موضوع انطباق این صنعت با محیط زیست است. فولاد یکی از محصولات سازگار با محیط زیست محسوب می شود؛ به طوری که میزان انرژی مورد نیاز برای تولید یک تن فولاد طی ۳۰ سال اخیر، ۵۰ درصد کاهش یافته است. علاوه بر این، ۹۷ درصد از محصولات فولادی قابلیت استفاده مجدد را دارند.^۱

مصرف محصولات فولادی در جهان با توجه به کاربرد گسترده در ساخت ساختمان های مسکونی، کارخانه ها، راه های ارتباطی، انتقال انرژی و سیالات و غیره روز به روز در حال افزایش است؛ به طوری بر اساس پیش بینی های مجمع جهانی فولاد، مصرف فولاد ساخته شده جهان در سال ۲۰۱۵ به ۱۵۷۶ میلیون تن خواهد رسید. بر اساس پیش بینی های این سازمان، مصرف این گروه از محصولات در منطقه خاورمیانه نیز به ۵۵,۴ میلیون تن در سال ۲۰۱۵ خواهد رسید.^۲

طی سال های اخیر تولید فولاد خام در جهان روند صعودی داشته است. در این سال ها، سهم بیش از ۶۰ درصدی قاره آسیا در تولید فولاد خام در میان مناطق مختلف جهان همواره چشم گیر بوده است. تقریباً ۲,۶ درصد از تولید فولاد خام آسیا طی ۱۱ ماهه نخست سال ۲۰۱۴، متعلق به منطقه خاورمیانه بوده که نسبت به مدت مشابه سال قبل رشد نسبتاً قابل توجهی داشته است.

علی رغم افزایش تولید طی سال های اخیر، میزان صادرات و واردات محصولات فولادی در جهان از سال ۲۰۱۱ تا کنون، با روند کاهشی روبه رو بوده؛ به طوری که میزان واردات این گروه از محصولات در سال ۲۰۱۳، تقریباً ۸ درصد و میزان صادرات آن نیز ۱,۷ درصد نسبت به سال قبل کاهش داشته است.

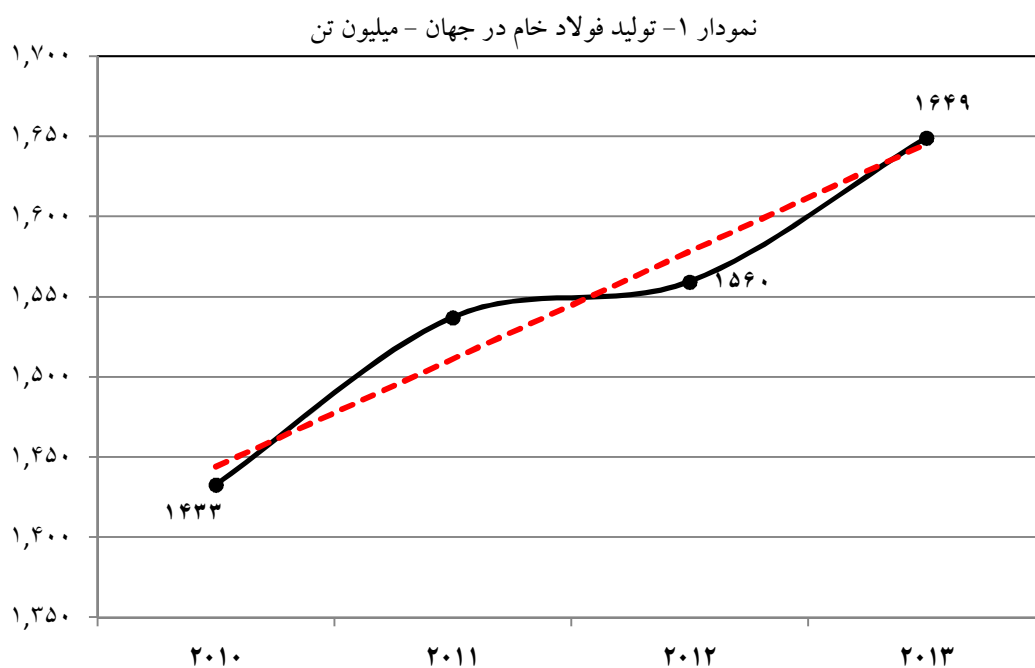
^۱ <http://www.worldsteel.org/media-centre/key-facts.html> (۱۰ ژانویه ۲۰۱۴)

^۲ Short Range Outlook ۲۰۱۴-۱۵, OECD Steel Committee Meeting.

تولید فولاد خام

بنابر گزارشات انجمن جهانی فولاد^۳، تولید فولاد خام از سال ۲۰۰۱ تا کنون روند صعودی داشته است؛ به طوری که از ۸۵۱ میلیون تن در سال ۲۰۰۱ به ۱۶۴۹ میلیون تن در سال ۲۰۱۳ رسیده است. طی سال های یاد شده، مصرف سرانه فولاد خام نیز با رشد مداوم روبه رو بوده و از ۱۵۰ کیلوگرم در سال ۲۰۰۱ به ۲۲۵ در سال ۲۰۱۳ افزایش یافته است.

تولید جهانی فولاد خام طی سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳، با رشد ۱۵ درصدی روبه رو بوده و از ۱۴۳۳ میلیون تن در سال ۲۰۱۰ به ۱۶۴۹ میلیون تن در سال ۲۰۱۳ رسیده است. نمودار ۱، روند تولید فولاد خام را در جهان طی سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ نشان می دهد.

منبع: انجمن جهانی فولاد

بخش اعظم تولید فولاد در جهان متعلق به آسیا و اقیانوسیه است. این منطقه در سال ۲۰۱۳ بیش از ۶۸ درصد تولید فولاد خام جهان را در دست داشته که نسبت به سال ۲۰۱۰ (۶۵ درصد) با افزایش روبه رو بوده است. جدول ۱، میزان تولید فولاد را در هر یک از مناطق جهان طی سال های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۳ نشان می دهد.

^۳ World Steel Association

جدول ۱- تولید فولاد خام در مناطق مختلف جهان- میلیون تن

سال				منطقه
۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰	
۱۶۶	۱۶۹	۱۷۸	۱۷۳	اتحادیه اروپا (۲۷)
۱۱۹	۱۲۲	۱۱۹	۱۱۲	امریکای شمالی
۴۶	۴۶	۴۸	۴۴	امریکای جنوبی
۱۶	۱۵	۱۶	۱۷	آفریقا
۲۷	۲۵	۲۳	۲۰	خاورمیانه
۱۱۲۸	۱۰۳۲	۱۰۰۲	۹۲۶	آسیا و اقیانوسیه
۱۴۷	۱۵۱	۱۵۲	۱۴۲	سایر مناطق
۱۶۴۹	۱۵۶۰	۱۵۳۷	۱۴۳۳	جهان

منبع: انجمن جهانی فولاد

در میان مناطق مذکور تنها قاره آفریقا، آسیا و اقیانوسیه و منطقه خاورمیانه رشد مثبت را در سال ۲۰۱۳ تجربه کرده اند. آسیا و اقیانوسیه با ۹,۴ درصد رشد بیشترین میزان رشد را در این سال داشته و امریکای شمالی نیز با منفی ۲,۲ درصد رشد بیشترین کاهش را در میان این مناطق تجربه کرده است. رشد ۸ درصدی تولید فولاد در منطقه خاورمیانه نیز در سال ۲۰۱۳ قابل توجه به نظر می رسد.

در سال ۲۰۱۳، آسیا و اقیانوسیه با سهم ۶,۲ واحد درصدی بالاترین سهم را در رشد مثبت ۵,۸ درصدی تولید فولاد خام جهان داشته اند. اتحادیه اروپا و امریکای شمالی نیز به ترتیب با سهم منفی ۰,۱۵ و منفی ۰,۱۷ واحد درصد در تولید فولاد خام جهان بیشترین تاثیر را در کاهش تولید فولاد خام جهان ایفا کرده اند. جدول ۲ میزان تغییرات تولید فولاد در مناطق مختلف جهان و سهم هر یک از آنها را در رشد ۵,۸ درصدی سال ۲۰۱۳ نشان می دهد.

معاونت بررسی های اقتصادی

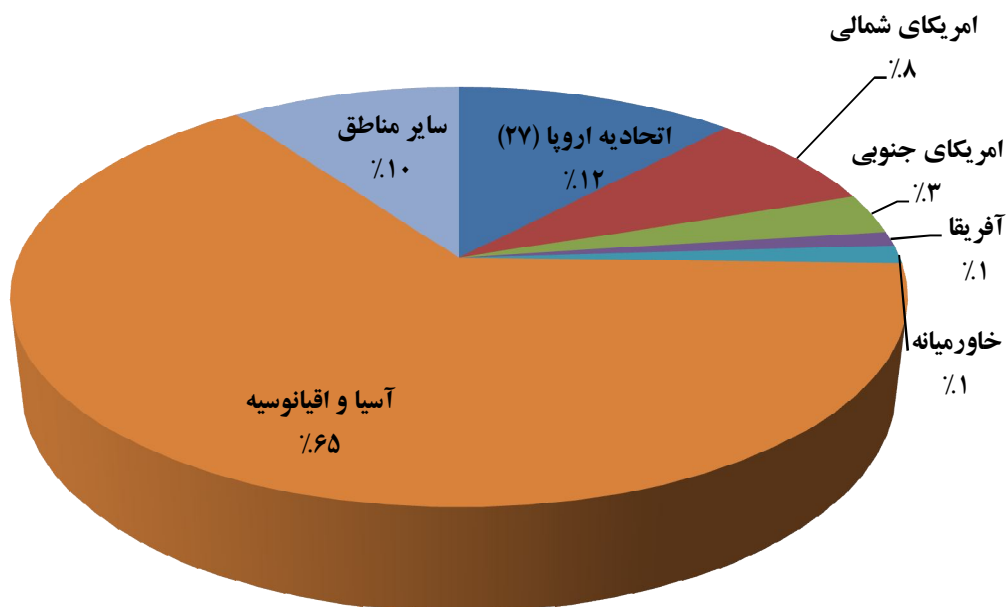
جدول ۲- عملکرد تولید فولاد خام مناطق مختلف جهان در سال ۲۰۱۳ نسبت به سال ۲۰۱۲

منطقه	میزان تولید (میلیون تن)		نرخ رشد (درصد)	سهم در رشد (واحد درصد)
	۲۰۱۳	۲۰۱۲		
اتحادیه اروپا (۲۷)	۱۶۹	۱۶۶	-۱.۴	-۰.۱۵
امریکای شمالی	۱۲۲	۱۱۹	-۲.۲	-۰.۱۷
امریکای جنوبی	۴۶	۴۶	-۱.۲	-۰.۰۴
آفریقا	۱۵	۱۶	۴.۸	۰.۰۵
خاورمیانه	۲۵	۲۷	۸	۰.۱۳
آسیا و اقیانوسیه	۱۰۳۲	۱۱۲۸	۹.۴	۶.۱۹
سایر مناطق	۱۵۱	۱۴۷	-۲.۶	-۰.۲۵
جهان	۱۵۶۰	۱۶۴۹	۵.۸	۵.۸

منبع: انجمن جهانی فولاد و محاسبات تحقیق

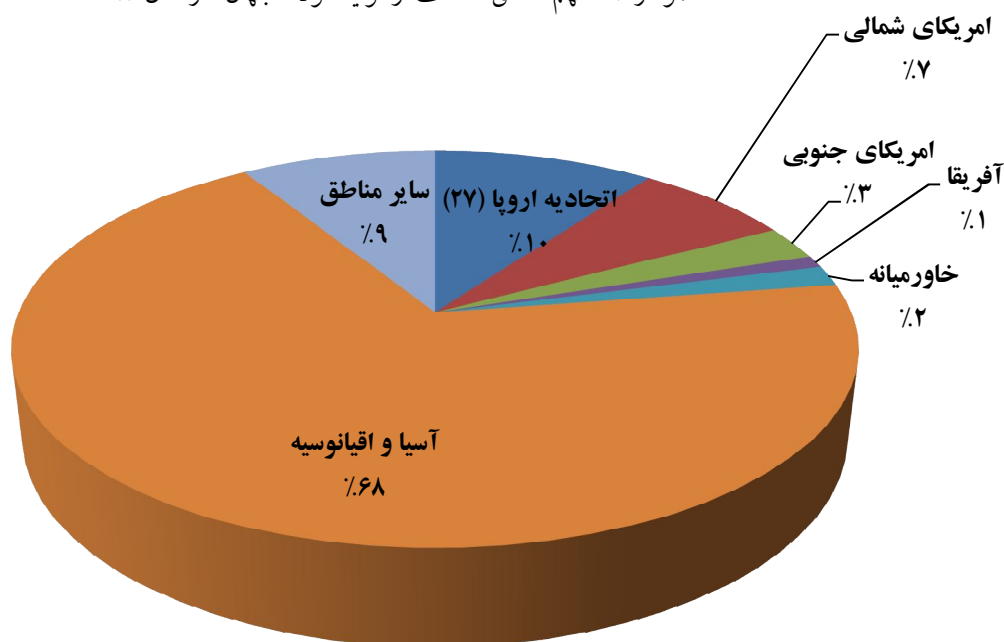
در نمودارهای ۲ و ۳، سهم هر یک از مناطق از تولید فولاد جهان در سال های ۲۰۱۰ و ۲۰۱۳ نشان داده شده است.

نمودار ۲- سهم مناطق مختلف از تولید فولاد جهان در سال ۲۰۱۰

منبع: انجمن جهانی فولاد و محاسبات تحقیق

نمودار ۳- سهم مناطق مختلف از تولید فولاد جهان در سال ۲۰۱۳

منبع: انجمن جهانی فولاد و محاسبات تحقیق

با توجه به نمودارهای ۲ و ۳، سهم آسیا و خاورمیانه از تولید فولاد خام در حالی افزایش یافته که سهم اتحادیه اروپا نسبت به سال ۲۰۱۰ کمتر شده است. همان گونه که در نمودار ۲ مشاهده می شود، سهم آسیا و اقیانوسیه از تولید فولاد جهان در سال ۲۰۱۳، تقریباً ۶۸ درصد بوده که بیش از ۶۵ درصد آن متعلق به قاره آسیا است. در میان کشورهای آسیایی، چین با سهم بیش از ۷۲ درصد از تولید آسیا بیشترین را ایفا کرده است. کشورهای ژاپن، هند، روسیه، کره جنوبی و ترکیه نیز نقش به سزایی را در میان کشورهای آسیایی ایفا کرده اند که در مباحث بعدی به میزان تولید آنها اشاره می شود.

سهم ۱ درصدی خاورمیانه از تولید فولاد خام در سال ۲۰۱۰ به ۲ درصد در سال ۲۰۱۳ افزایش یافته است. در میان کشورهای خاورمیانه بیشترین میزان تولید متعلق به ایران است. در سال ۲۰۱۳، از مجموع ۲۷ میلیون تن تولید فولاد خاورمیانه، ۱۵,۴ میلیون تن (۵۷ درصد) توسط ایران و ۵,۵ میلیون تن (۲۰,۳ درصد) توسط عربستان تولید شده و مابقی آن مربوط به سایر کشورها است.

در جدول زیر ده کشور عمده تولیدکننده فولاد خام در سال های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ نشان داده شده اند. همان گونه که مشاهده می شود، حضور کشورهای آسیایی (به خصوص کشور چین) در میان این کشورها بیش از سایر مناطق به چشم می خورد.

معاونت بررسی های اقتصادی

جدول ۳- عملکرد تولید فولاد خام در ده کشور عمده تولید کننده در سال ۲۰۱۳

رتبه	کشور	سال		درصد تغییرات (درصد)	سهم از جهان در سال ۲۰۱۳ (درصد)
		۲۰۱۲	۲۰۱۳		
۱	چین	۷۳۱	۷۷۹	۶.۵۷	۴۷.۲
۲	ژاپن	۱۰۷.۲	۱۱۰.۶	۳.۱۷	۶.۷
۳	آمریکا	۸۸.۷	۸۶.۹	-۲.۰۳	۵.۳
۴	هند	۷۷.۳	۸۱.۲	۵.۰۵	۴.۹
۵	روسیه	۷۰.۴	۶۸.۷	-۲.۴۱	۴.۲
۶	کره جنوبی	۶۹.۱	۶۶.۱	-۴.۳۴	۴
۷	آلمان	۴۲.۷	۴۲.۶	-۰.۲۳	۲.۶
۸	ترکیه	۳۵.۹	۳۴.۷	-۳.۳۴	۲.۱۰
۹	بزریل	۳۴.۵	۳۴.۲	-۰.۸۷	۲.۰۷
۱۰	اوکراین	۳۳	۳۲.۸	-۰.۶۱	۱.۹۹

منبع: انجمن جهانی فولاد و محاسبات

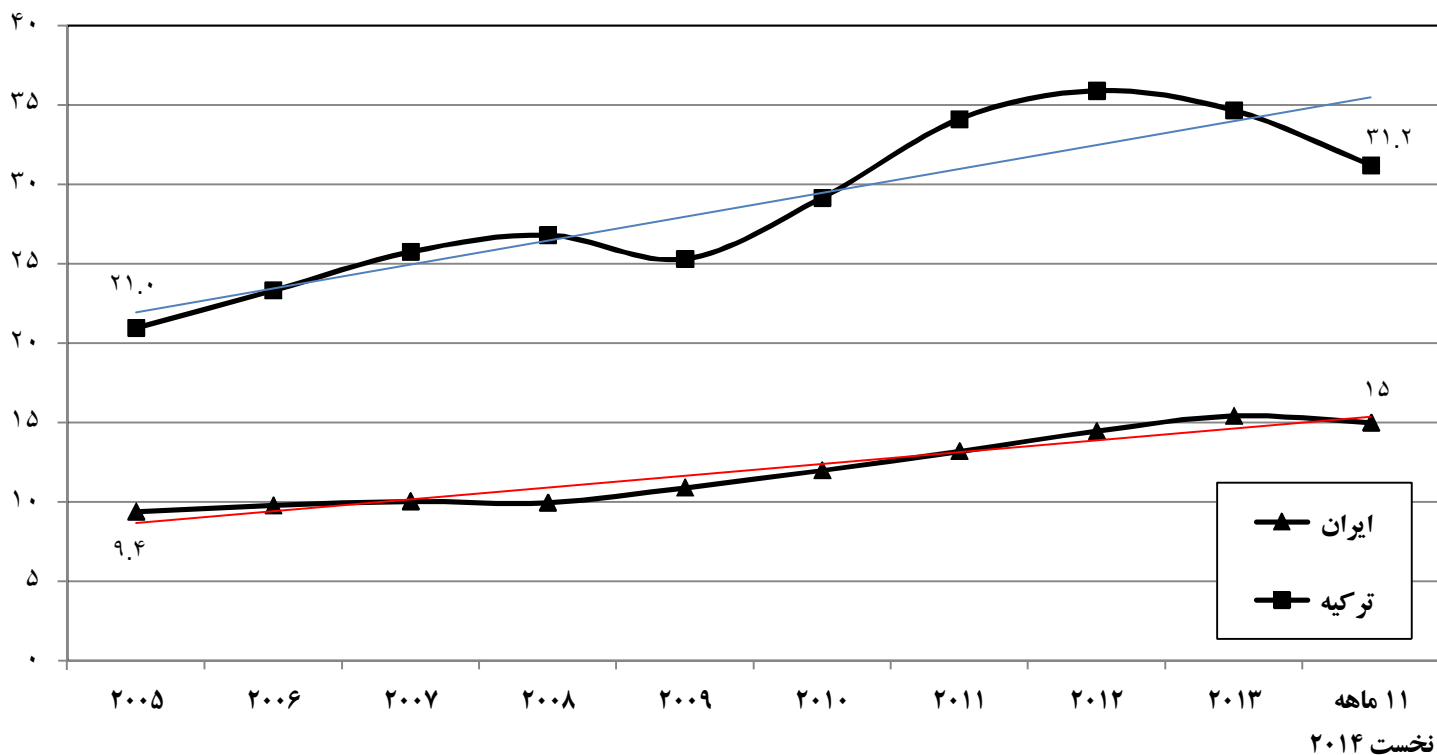
کشور چین با سهم بیش از ۴۷ درصد از تولید فولاد جهان، بیشترین حجم تولید را در سال های ۲۰۱۲ و ۲۰۱۳ به خود اختصاص داده است. از مجموع ۱۶۴۹ میلیون تن تولید فولاد خام در جهان، ۷۷۹ میلیون تن توسط چین تولید می شود. این میزان تولید، کشور چین را در جایگاه نخست جهانی قرار داده است. کشور روسیه با ۶۸,۷ میلیون تن در رتبه پنجم، کشور ترکیه با ۳۴,۷ میلیون تن در جایگاه هشتم و ایران با تولید ۱۵,۴ میلیون تن فولاد خام در سال ۲۰۱۳، در جایگاه پانزدهم قرار گرفته اند.

در سال ۲۰۱۳، حجم تولید فولاد خام در کشور چین با رشد قابل ملاحظه ۶,۶ درصد مواجه بوده که در میان ۲۰ کشور عمده تولید کننده فولاد بی سابقه است. این موضوع در حالی است که تولید فولاد ترکیه با کاهش ۳,۳ درصدی و تولید کره جنوبی با کاهش ۴,۳ درصدی در این سال همراه بوده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

به لحاظ اهمیت کشور ترکیه در میان کشورهای منطقه، بررسی روند تولید آن ضروری به نظر می رسد؛ لذا در ادامه به مقایسه روند تولید فولاد در ایران و ترکیه به پرداخته می شود. در نمودار ۴، روند تولید فولاد خام در کشورهای ترکیه و ایران طی سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۳ نشان داده شده است.

نمودار ۴- تولید فولاد خام در کشورهای ایران و ترکیه طی سال های ۲۰۰۵-۲۰۱۳

منبع: انجمن جهانی فولاد

نمودار فوق نشان می دهد که میزان تولید فولاد در کشور ترکیه طی سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۱۳، همواره بیشتر از ایران بوده است. اگرچه طی سال های یاد شده، کشور ترکیه در تولید فولاد خام نوسانات بیشتری را نسبت به ایران تجربه کرده؛ اما در مجموع میزان تولید فولاد ترکیه با شیب بیشتری نسبت به ایران در حال افزایش است. جدول ۴، نرخ رشد تولید فولاد را در این دو کشور نشان می دهد.

جدول ۴- نرخ رشد تولید فولاد ایران و ترکیه طی سال های ۲۰۰۶-۲۰۱۳

Year	2013	2012	2011	2010	2009	2008	2007	2006	
Iran	66	9.6	10.0	10.0	9.5	-0.9	2.7	4.1	
Turkey	-3.4	5.2	17.0	15.2	-5.6	4.1	10.5	11.2	

منبع: انجمن جهانی فولاد و محاسبات تحقیق

معاونت بررسی های اقتصادی

میزان تولید فولاد در یازده ماهه نخست سال ۲۰۱۴، حدود ۳۱ میلیون تن بوده که نسبت به مدت مشابه سال گذشته ۱,۷ درصد کاهش یافته است. ادامه چینی روندی گویای دو سال رشد متوالی منفی برای صنعت فولاد ترکیه خواهد بود؛ در حالی که بر اساس آخرین آمار ارائه شده از سوی مجمع جهانی فولاد، تولید فولاد خاورمیانه، آسیا و ایران در یازده ماهه به ترتیب رشد ۸,۱، ۲,۲ و ۶,۴ درصدی را تجربه کرده است. ضمن کاهش میزان تولید فولاد ترکیه در یازده ماهه نخست سال ۲۰۱۴ نسبت به مدت مشابه سال قبل، سهم این کشور نیز از تولید فولاد آسیا روبه کاهش است؛ در حالی که سایر کشورها در حال افزایش سهم خود از تولید جهانی هستند. در جدول زیر میزان تولید فولاد خام در کشورهای ایران و ترکیه و سهم آنها از مجموع تولید آسیا نشان داده شده است.

جدول ۵- تولید فولاد خام در یازده ماهه نخست ۲۰۱۴ و ۲۰۱۳

درصد تغییرات	۱۱ ماهه نخست ۲۰۱۴		۱۱ ماهه نخست ۲۰۱۳		
	سهم از آسیا (درصد)	میزان تولید	سهم از آسیا (درصد)	میزان تولید	
۶.۴	۱.۵	۱۵	۱.۴	۱۴.۱	ایران
-۱.۷	۳.۱	۳۱.۲	۳.۲	۳۲	ترکیه
۸.۱	۲.۶	۲۶.۰	۲.۴	۲۴.۰	خاورمیانه
۲.۲	۱.۰۰	۱۰۱۳	۱.۰۰	۹۹۱	آسیا

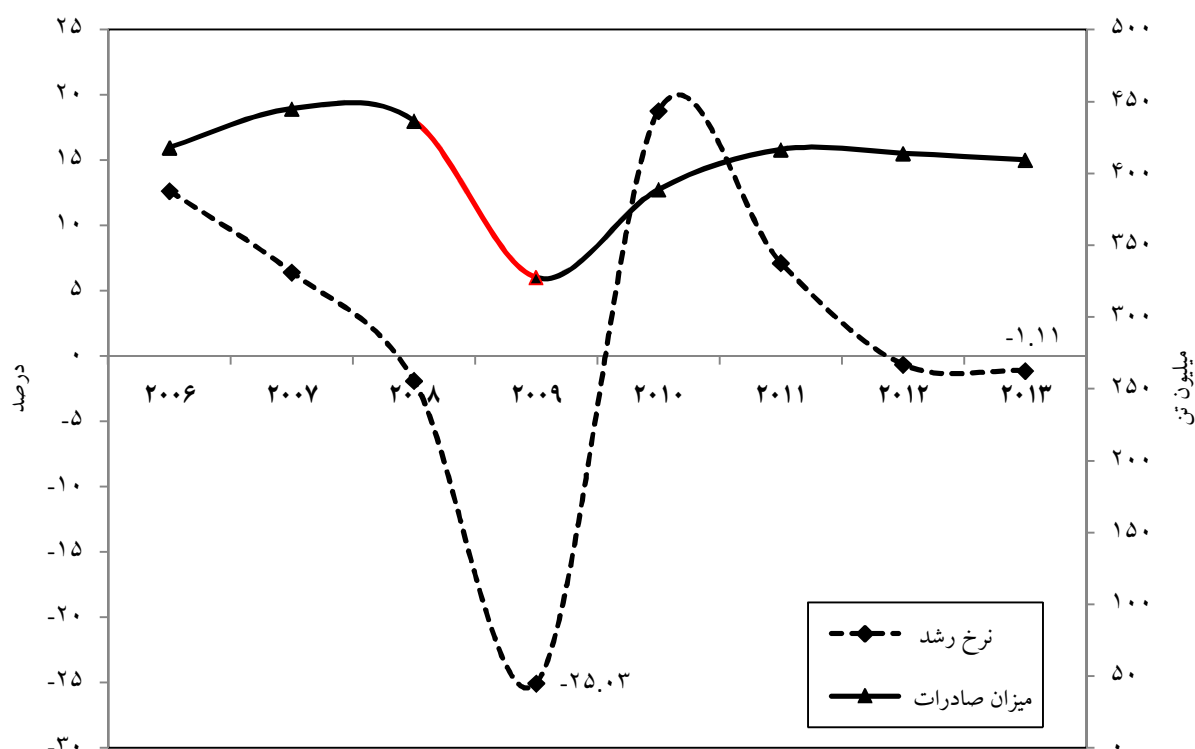
منبع: انجمن جهانی فولاد

با توجه به جدول ۵، اگرچه در یازده ماهه نخست ۲۰۱۴، تولید فولاد خام در ایران نسبت به مدت مشابه سال قبل افزایش یافته، اما سهم پایینی از تولید فولاد آسیا (۱,۵ درصد) را به خود اختصاص داده است. این موضوع در حالی است که به نظر می رسد هزینه تولید فولاد در ایران به واسطه دارا بودن عوامل اصلی ارزان تر تولید فولاد یعنی سنگ آهن، آب و انرژی نسبت به بسیاری از کشورهای آسیایی پایین تر است.

صادرات و واردات فولاد

پس از بحران مالی جهانی در سال ۲۰۰۸، میزان صادرات محصولات فولادی با کاهش ۲۵ درصدی مواجه شد، اما این مقدار در سال ۲۰۱۰ به بالاترین مقدار خود طی سال های ۲۰۰۶-۲۰۱۳ رسید. آنچه قابل توجه به نظر می رسد روند نزولی صادرات این محصولات از سال ۲۰۱۱ به بعد است؛ به طوری که صادرات محصولات فولادی در سال ۲۰۱۳ با کاهش ۱,۱ درصدی مواجه شده و از ۴۱۴ میلیون تن در سال ۲۰۱۲ به ۴۰۹ میلیون تن در سال ۲۰۱۳ رسیده است.

نمودار ۵- صادرات محصولات فولادی در جهان طی سال های ۲۰۰۶-۲۰۱۳

منبع: ۲۰۱۴ Steel Statistical Yearbook و محاسبات تحقیق

در میان مناطق مختلف جهان، به نظر می رسد **اتحادیه اروپا** بیشترین سهم را در رشد منفی صادرات محصولات فولادی در سال ۲۰۱۳ داشته است. صادرات این گروه از محصولات در اتحادیه اروپا از حدود ۱۴۰ میلیون تن در سال ۲۰۱۲ به ۱۳۴ میلیون تن در سال ۲۰۱۳ رسیده است. در جدول ۶، میزان صادرات محصولات فولادی در مناطق مختلف جهان طی سال های ۲۰۰۵-۲۰۱۳ نشان داده شده است.

جدول ۶- میزان صادرات محصولات فولادی در مناطق جهان طی سال های ۲۰۱۳-۲۰۰۵ - میلیون تن

مناطق	۲۰۰۵	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳
اتحادیه اروپا (۲۷)	۱۴۱.۲	۱۵۵.۳	۱۶۱.۸	۱۵۸.۶	۱۱۲.۸	۱۳۴.۶	۱۴۵.۵	۱۳۹.۸	۱۳۴.۴
امریکای شمالی	۲۲.۱	۲۲	۲۲.۳	۲۵.۶	۱۸.۱	۲۴.۲	۲۵.۵	۲۴.۷	۲۴.۱۴
امریکای جنوبی	۱۷.۴	۱۶.۱	۱۳.۸	۱۱.۸	۱۱	۱۰.۷	۱۳	۱۱.۳	۹.۴
آفریقا	۷	۶.۱	۵	۳.۹	۳.۴	۳.۸۵	۳.۶	۲.۹	۲.۵
خاورمیانه	۲.۷	۳.۲	۲.۳	۵.۹	۱.۴	۱.۹	۲.۸	۱.۹	۲
آسیا	۱۰۱	۱۳۳.۵	۱۵۲	۱۴۲	۱۰۲	۱۳۵.۴	۱۴۷.۵	۱۵۵.۴	۱۶۳.۳
اقیانوسیه	۰.۹۴	۱.۴	۱.۵	۱.۸	۱.۲	۲.۱	۱.۸۵	۱.۰۶	۱.۱
جهان	۳۷۱	۴۱۸	۴۴۴.۹	۴۳۶.۶	۳۲۷.۳	۳۸۸.۸	۴۱۶.۶	۴۱۴	۴۰۹.۴

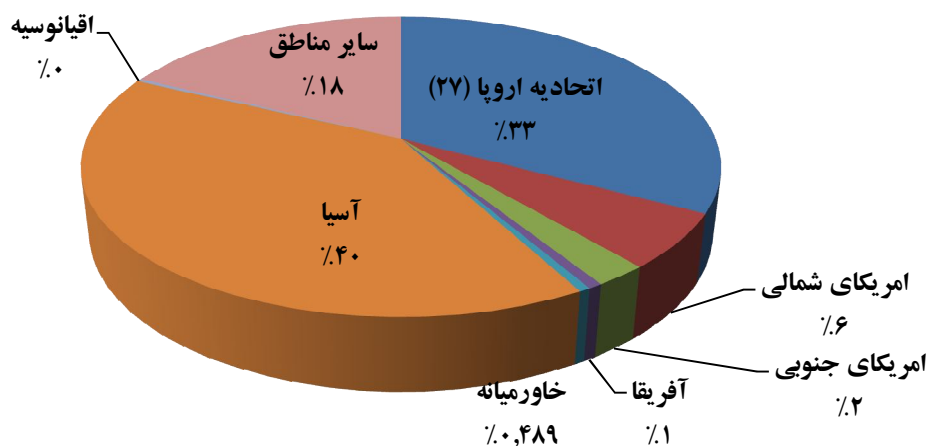
منبع: ۲۰۱۴ Steel Statistical Yearbook و محاسبات تحقیق

همان گونه که در جدول ۶ مشاهده می شود، طی سال های ۲۰۰۵ تا ۲۰۰۹، اتحادیه اروپا بیشترین سهم را در صادرات فولاد جهان داشته است؛ اما به نظر می رسد پس از بحران مالی جهانی از سال ۲۰۰۹ به بعد آسیا توانسته سهم بازار خود را از صادرات جهان افزایش دهد؛ به طوری که سهم صادرات محصولات فولادی آسیا از ۳۵ درصد در سال ۲۰۱۰ به حدود ۴۰ درصد در سال ۲۰۱۳ رسیده است. این موضوع در حالی رخ داده که سهم اتحادیه اروپا که تا پیش از این رهبری بازار را در دست داشت، از ۳۵ درصد در سال ۲۰۱۰ به حدود ۳۳ درصد در سال ۲۰۱۳ رسیده است.

در حال حاضر، ۱۶۳ میلیون تن از مجموع ۴۰۹ میلیون تن صادرات محصولات فولادی جهان، متعلق به قاره آسیا است که با توجه به توضیحات پیشین حدود ۴۰ درصد صادرات فولادی جهان را شامل می شود. منطقه خاورمیانه نیز در سال ۲۰۱۳، ۲ میلیون تن (۰.۵ درصد) از صادرات محصولات فولادی را به خود اختصاص داده است. آمارهای بین المللی نشان می دهد که این منطقه بیشترین مقدار صادرات فولادی خود را (حدود ۶ میلیون تن) در سال ۲۰۰۸ داشته است. مقدار صادرات این منطقه از سال ۲۰۱۰ تا کنون نیز به لحاظ وزنی تقریباً ثابت بوده است. نمودار ۶، سهم هر یک از مناطق را صادرات محصولات فولادی جهان نشان می دهد.

دی

نمودار ۶- سهم مناطق مختلف از صادرات محصولات فولادی جهان در سال ۲۰۱۳

منبع: ۲۰۱۴ Steel Statistical Yearbook و محاسبات تحقیق

در سال ۲۰۱۳، قاره آسیا بیشترین سهم را در میان صادرات محصولات فولادی مناطق جهان داشته است. در میان ده کشور عمده صادرکننده فولاد در جهان، اسامی شش کشور آسیایی به چشم می خورد. کشورهای چین و ژاپن در صدر جدول صادرکنندگان محصولات فولادی قرار گرفته اند. کشور چین با ۶۱,۵ میلیون تن صادرات، تقریباً ۳۸ درصد از صادرات فولادی آسیا و ۱۵ درصد از صادرات فولادی جهان را در سال ۲۰۱۳ در بر گرفته است و در حال حاضر بزرگترین صادرکننده محصولات فولادی جهان به شمار می رود. کشورهای روسیه و ترکیه نیز به ترتیب با ۵,۷ و ۴,۲ میلیون تن صادرات، در جایگاه هفتم و هشتم صادرکنندگان برتر جهان قرار گرفته اند. اگرچه ایران جزء پانزده کشور برتر تولیدکننده فولاد خام در جهان قرار دارد، اما نام آن در میان بیست صادرکننده عمده محصولات فولادی به چشم نمی خورد. جدول ۷، میزان صادرات و سهم ده کشور عمده صادرکننده محصولات فولادی را نشان می دهد.

جدول ۷- عمده ترین صادرکنندگان محصولات فولادی جهان در سال ۲۰۱۳

رتبه	کشور	میزان صادرات (میلیون تن)	سهم از کل صادرات جهان (درصد)
۱	چین	۶۱.۵	۱۵.۰۲
۲	ژاپن	۴۲.۵	۱۰.۳۸
۳	اتحادیه اروپا (۲۷)	۱۳۴	۳۲.۷
۴	کره جنوبی	۲۸.۹	۷.۰۶
۵	اوکراین	۲۴.۷	۶.۰۳
۶	آلمان	۲۴.۳	۵.۹۴
۷	روسیه	۲۳.۶	۵.۷۶
۸	ترکیه	۱۷.۳	۴.۲۳
۹	ایتالیا	۱۶.۹	۴.۱۳
۱۰	بلژیک- لوکزامبورگ	۱۶.۶	۴.۰۵

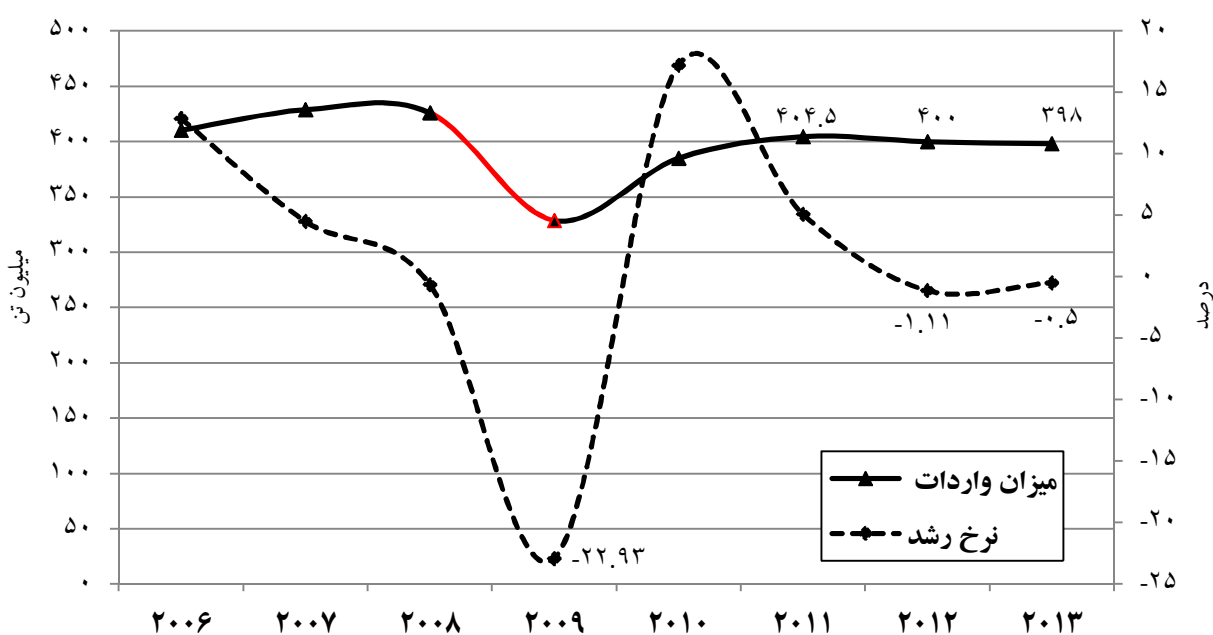
منبع: ۲۰۱۴ WORLD STEEL IN FIGURES و محاسبات تحقیق

معاونت بررسی های اقتصادی

واردات محصولات فولادی نیز طی بازه زمانی ۲۰۰۶-۲۰۱۳ روندی مشابه صادرات این گروه از محصولات داشته است. صادرات و واردات این گروه از محصولات طی دو سال اخیر (۲۰۱۲ و ۲۰۱۳) روند نزولی داشته است؛ با این تفاوت که سرعت کاهش صادرات در حال افزایش بوده؛ در حالی که شیب منفی واردات در حال کاهش است و به سمت صفر میل می کند.

همانطور که در نمودار ۷ مشاهده می شود، واردات محصولات فولادی در سال ۲۰۱۳، معادل ۳۹۸ میلیون تن بوده که نسبت به سال ۲۰۱۲، تقریباً ۰,۵ درصد و نسبت به ۲۰۱۱، ۱,۶ درصد کاهش یافته است.

نمودار ۷- واردات محصولات فولادی در جهان طی سال های ۲۰۰۶-۲۰۱۳

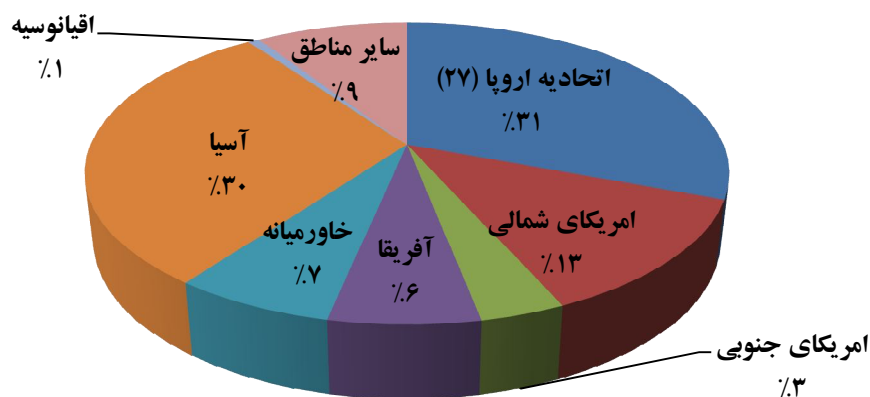

منبع: ۲۰۱۴ Steel Statistical Yearbook و محاسبات تحقیق

در سال ۲۰۱۳، ۳۱,۶ درصد از مجموع ۳۹۸ میلیون تن واردات محصولات فولادی در جهان (۱۲۵,۶ میلیون تن) متعلق به اتحادیه اروپا بوده است. قاره آسیا نیز با واردات ۱۲۰ میلیون تن، ۳۰ درصد از واردات محصولات فولادی جهان را در این سال به خود اختصاص داده است.

معاونت بررسی های اقتصادی

نمودار ۸- سهم مناطق مختلف از واردات محصولات فولادی جهان در سال ۲۰۱۳

منبع: Steel Statistical Yearbook ۲۰۱۴ و محاسبات تحقیق

طی سال های متمادی، مناطق اتحادیه اروپا و آسیا سهم بالاتری نسبت به سایر مناطق در میزان واردات محصولات فولادی داشته اند؛ هر چند میزان واردات آنها در سال های مختلف دارای نوساناتی به لحاظ وزنی بوده است. امریکای شمالی، خاورمیانه و آفریقا نیز به ترتیب ۱۳، ۷ و ۶ درصد از واردات محصولات فولادی را در سال ۲۰۱۳ به خود اختصاص داده اند. در نمودار ۸، سهم هر یک از مناطق از واردات محصولات فولادی نشان داده شده است.

طی سال های ۲۰۱۳-۲۰۰۶، مناطق اتحادیه اروپا، آسیا و امریکای شمالی همواره بزرگترین واردکنندگان محصولات فولادی جهان بوده اند. به نظر می رسد میزان واردات در اتحادیه اروپا به لحاظ وزنی در حال کاهش می باشد؛ در حالی که میزان واردات آسیا نسبت به سال ۲۰۱۲، ۱،۷ درصد افزایش یافته است. منطقه خاورمیانه نیز واردات محصولات فولادی خود را در سال ۲۰۱۳، ۱۹ درصد کاهش داده و از حدود ۳۴ میلیون تن در سال ۲۰۱۲ به ۲۷ میلیون تن در سال ۲۰۱۳ رسیده است. جدول ۸، میزان واردات محصولات فولادی را به تفکیک مناطق مختلف جهان و به لحاظ وزنی نشان می دهد.

جدول ۸- میزان واردات محصولات فولادی در مناطق جهان طی سال های ۲۰۱۳-۲۰۰۵- میلیون تن

سال	۲۰۱۳	۲۰۱۲	۲۰۱۱	۲۰۱۰	۲۰۰۹	۲۰۰۸	۲۰۰۷	۲۰۰۶	۲۰۰۵	مجموع
اتحادیه اروپا (۲۷)	۱۲۵.۶	۱۲۳	۱۳۸.۱	۱۲۵.۱	۱۰۱	۱۵۹.۱	۱۷۱.۵	۱۵۶.۱	۱۲۷.۶	۱۲۷۶
امریکای شمالی	۵۰.۲	۵۳	۴۷.۵	۴۱.۸	۲۹.۶	۴۳.۴	۴۶.۹	۶۵.۴	۴۹.۱	۴۹۱
امریکای جنوبی	۱۴.۳	۱۴.۷	۱۳.۵	۱۴.۸	۸	۱۱.۱	۹.۱	۸.۶	۶	۶۰
آفریقا	۲۵.۴	۲۱.۶	۱۹.۲	۱۸.۵	۲۳.۸	۱۹.۲	۱۴.۱	۱۵	۱۴.۶	۱۴۶
خاورمیانه	۲۷.۱	۳۳.۶	۳۳.۸	۳۳.۹	۳۰.۵	۳۸.۷	۳۱.۴	۲۶.۱	۲۴.۷	۲۴۷
آسیا	۱۱۹.۶	۱۱۷.۶	۱۱۸.۷	۱۱۸.۲	۱۰۵.۵	۱۱۴.۴	۱۱۴.۵	۱۰۳.۸	۱۱۲	۱۱۲۰
اقیانوسیه	۲.۷	۳.۳	۲.۸	۳	۲.۵	۳.۵	۲.۸	۲.۷	۲.۸	۲۸
جهان	۳۹۸	۴۰۰	۴۰۴.۵	۳۸۴.۹	۳۲۸.۴	۴۲۶.۱	۴۲۸.۸	۴۱۰.۳	۳۶۳.۵	۳۶۳۵

معاونت بررسی های اقتصادی

از مجموع واردات ۱۲۵ میلیون تنی اتحادیه اروپا در سال ۲۰۱۳، ۹۵ میلیون تن مربوط به مبادلات درون منطقه ای با اتحادیه اروپا بوده است. به عبارتی دیگر، منطقه اتحادیه اروپا تنها ۲۴ درصد از نیازهای وارداتی محصولات فولادی خود را از طریق سایر مناطق دنیا تامین می کند. در منطقه خاورمیانه نیز ۸ درصد نیاز به واردات محصولات فولادی از طریق اتحادیه اروپا تامین می شود. ۲۱ درصد محصولات فولادی خاورمیانه نیز از کشور چین تامین می شود. آمارهای بین المللی نشان دهنده سطح پایین مبادلات درون منطقه ای کشورهای منطقه خاورمیانه در زمینه محصولات فولادی است؛ به گونه ای که تنها ۰,۴ درصد از نیاز وارداتی این منطقه توسط خاورمیانه و منطقه آفریقا تامین می شود.

ایالات متحده آمریکا در سال ۲۰۱۳، بیش از ۳۰ میلیون تن واردات محصولات فولادی داشته است. این مقدار که حدود ۸ درصد از کل واردات جهان را در این سال تشکیل می دهد، ایالات متحده آمریکا را در جایگاه دوم به لحاظ میزان واردات محصولات فولادی قرار داده است. پس از آن، کشورهای آلمان، کره جنوبی و تایلند به ترتیب حدود ۶، ۵ و ۴ درصد از واردات جهان را به خود اختصاص داده اند. واردات این گروه از محصولات در ایران نیز ۳,۱ میلیون تن گزارش شده که در مقایسه با صادرات ۰,۳۷ میلیون تنی در سال ۲۰۱۳، تراز تجاری منفی ۲,۷ درصدی به لحاظ وزنی ملاحظه می گردد. در جدول ۹، ده کشور عمده واردکننده محصولات فولادی در سال ۲۰۱۳ درج شده است.

جدول ۹- عمده ترین واردکنندگان محصولات فولادی جهان در سال ۲۰۱۳

رتبه	کشور	میزان واردات (میلیون تن)	سهم از کل واردات جهان (درصد)
۱	اتحادیه اروپا (۲۷)	۱۲۵.۹	۳۱.۶۳
۲	ایالات متحده	۳۰.۳	۷.۶۱
۳	آلمان	۲۲.۱	۵.۵۵
۴	کره جنوبی	۱۹	۴.۷۷
۵	تایلند	۱۵.۹	۳.۹۹
۶	ایتالیا	۱۵.۶	۳.۹۲
۷	چین	۱۴.۸	۳.۷۲
۸	ترکیه	۱۴.۵	۳.۶۴
۹	فرانسه	۱۳.۲	۳.۳۲
۱۰	اندونزی	۱۲.۳	۳.۰۹

منبع: ۲۰۱۴ WORLD STEEL IN FIGURES و محاسبات تحقیق

بر اساس آمارهای مجمع جهانی فولاد در سال ۲۰۱۳، تراز تجاری محصولات فولادی در منطقه خاورمیانه به لحاظ وزنی معادل منفی ۲۵ میلیون دلار بوده است. در این سال، تراز تجاری جهان تقریباً

معاونت بررسی های اقتصادی

۱۱,۵ میلیون دلار گزارش شده است. در جدول ۱۰، میزان صادرات و واردات و تراز تجاری منطقه خاورمیانه و کشورهای منتخب با یکدیگر مقایسه شده است.

جدول ۱۰- صادرات، واردات و تراز تجاری محصولات فولادی در منطقه خاورمیانه و کشورهای منتخب در سال ۲۰۱۳-۲۰۱۴ میلیون تن

تراز تجاری	واردات	صادرات	
۱۱,۴	۳۹۸	۴۰۹,۴	جهان
-۲۵,۲	۲۷,۲	۲	منطقه خاورمیانه
-۲,۷۴	۳,۱	۰,۳۷	ایران
۲,۸	۱۴,۵	۱۷,۳	ترکیه
-۵,۳۴	۵,۶	۰,۲۶	امارات متحده عربی
-۴,۵	۴,۵		عراق
-۶,۴۵	۶,۷	۰,۲۵	عربستان

منبع: ۲۰۱۴ Steel Statistical Yearbook و محاسبات تحقیق

در میان کشورهای منطقه خاورمیانه، بیشترین میزان واردات (۶,۷ میلیون تن) متعلق به کشور عربستان سعودی است. پس از آن، به ترتیب کشورهای امارات متحده عربی با ۵,۶ میلیون تن، عراق با ۴,۵ میلیون تن و ایران با ۳,۱ میلیون تن واردات قرار گرفته اند. در میان کشورهای منطقه خاورمیانه بیشترین مقدار صادرات متعلق به کشور قطر با ۱ میلیون تن صادرات می باشد. سایر کشورهای این منطقه در سال ۲۰۱۳ کمتر از ۵۰۰ هزار تن صادرات داشته اند. منفی بودن تراز تجاری منطقه خاورمیانه به معنای حجم بالای واردات کشورهای این منطقه نسبت به صادرات آنهاست، لذا با توجه به عدم تولید محصولات فولادی در برخی از این کشورها و همسایگی بسیاری از آنها با ایران به لحاظ جغرافیایی، می توان از این کشورها به عنوان فرصت های تجاری برای ایران یاد کرد؛ هر چند که بر اساس مطالب یاد شده، مبادلات درون منطقه ای محصولات فولادی در خاورمیانه طی سال ۲۰۱۳ ناچیز و حتی کمتر از اتحادیه اروپا بوده است.

با توجه به جدول ۱۰، کشور عراق در سال ۲۰۱۳ صادرات فولاد نداشته و ۴,۵ میلیون تن محصولات فولادی به این کشور وارد شده است. بر اساس آمارهای مرکز تجارت بین المللی^۴ مجموع واردات آهن و فولاد عراق در سال ۲۰۱۳، معادل ۲ میلیارد دلار برآورد شده است که بیش از ۵۸ درصد آن از طریق ترکیه و حدود ۲۹ درصد آن از طریق اوکراین تامین می شود.

^۴ International Trade Center

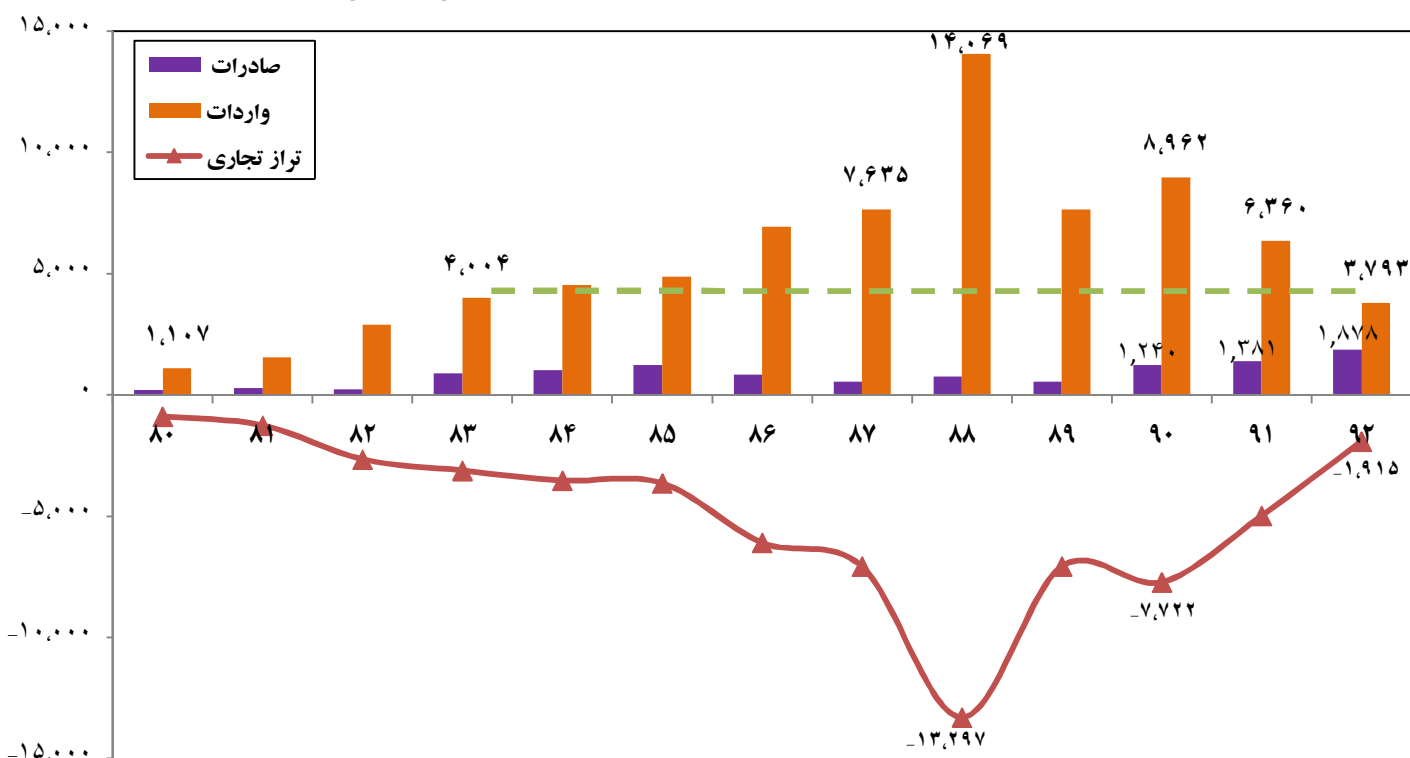
معاونت بررسی های اقتصادی

بنابر آمارهای این سازمان بین المللی، مجموع واردات آهن و فولاد کشور امارات متحده عربی در سال ۲۰۰۸ حدود ۱۲,۵ میلیارد دلار برآورد شده که ۴۷ درصد این مقدار از طریق کشور ترکیه، ۱۷ درصد توسط کشور چین، ۷ درصد توسط اوکراین و تنها ۱,۲ درصد توسط ایران تامین شده است. مرکز تجارت بین المللی مجموع واردات آهن و فولاد کشور عربستان را در سال ۲۰۱۳، تقریباً ۶ میلیارد دلار گزارش کرده است. تقریباً ۱۴ درصد این مقدار توسط کشور ترکیه، ۱۱,۵ درصد آن توسط کشور امارات و ۰,۲ درصد از طریق ایران تامین شده است.

صادرات، واردات و تراز تجاری محصولات اولیه آهن و فولاد در ایران

طی سال های ۱۳۹۲-۱۳۸۰، همواره تراز تجاری ایران در زمینه صادرات و واردات محصولات اولیه آهن و فولاد (تحت کد آیسیک ۲۷۱۰) منفی بوده است. نمودار زیر میزان صادرات، واردات و روند تراز تجاری این گروه از محصولات را در بازه زمانی مذکور نشان می دهد.

نمودار ۹- صادرات، واردات و تراز تجاری محصولات اولیه آهن و فولاد (با کد آیسیک ۲۷۱۰) طی بازه زمانی ۹۲-۱۳۸۰ (میلیون دلار)

منبع: مرکز آمار ایران

در سال های ۱۳۸۰ تا پایان ۱۳۸۸ شاهد روند صعودی واردات این گروه از محصولات به کشور بوده ایم. به طور متوسط سالانه ۱,۵ میلیون دلار به میزان واردات در بازه زمانی مزبور افزوده شده است. در این سال،

معاونت بررسی های اقتصادی

شمش فولاد، تیرآهن، میلگرد و انواع ورق نسبت به سال قبل با رشد حجم واردات مواجه بوده اند. عده ای علت افزایش واردات را در این سال، وابستگی صنعت به مواد اولیه به خصوص شمش فولاد، پایین بودن تعرفه در برخی زیرگروه ها مانند شمش فولاد و تیرآهن و رکود به وجود آمده در این بخش ها دانسته اند.^۵ پس از رشد ناگهانی ۸۴ درصدی در سال ۱۳۸۸، واردات این گروه تقریباً روند نزولی را دنبال نمود؛ تا اینکه در سال ۱۳۹۲ به ۳,۷ میلیارد دلار (حدوداً رقمی معادل میزان واردات سال ۱۳۸۳) رسید. کاهش واردات محصولات اولیه آهن و فولاد طی سال های اخیر در حالی رخ داده که میزان صادرات این گروه نیز به لحاظ ارزش دلاری با رشد ملایمی روبه رو بوده است. این رویداد موجب شده تراز تجاری این گروه از محصولات از منفی ۷,۷ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۰ به منفی ۱,۷ میلیارد دلار در سال ۱۳۹۲ بهبود یابد. واردات ۳,۷ میلیارد دلاری این گروه به همراه صادرات ۱,۸ میلیارد دلاری آن منجر به تراز تجاری منفی ۱,۹ میلیارد دلاری در سال ۱۳۹۲ شده است.

جمع بندی:

آنچه گفته شد، گویای اهمیت صنعت فولاد در رشد و توسعه کشورها است. با توجه به وابستگی بخش های مهم اقتصادی مانند توسعه زیرساخت ها، ساختمان سازی، اتومبیل سازی و ماشین و تجهیزات و بنابر پیش بینی های سازمان های بین المللی، تقاضای جهانی فولاد برای چند دهه آینده رو به افزایش خواهد بود. رشد تقاضای فولاد در بلندمدت و میان مدت مهم ترین موضوع می تواند با توجه به فرصت های تجاری به ویژه در منطقه خاورمیانه موجود مورد توجه سرمایه گذاران این صنعت به ویژه سرمایه گذاران بخش خصوصی قرار گیرد.

بسیاری از کشورهای شرق آسیا از جمله چین، ژاپن و کره جنوبی علی رغم عدم امکان دسترسی به مواد اولیه و منابع طبیعی در کشور خود به تولید فولاد مبادرت کرده اند و هم اکنون جزء بزرگترین تولیدکنندگان فولاد جهان به شمار می روند؛ در حالی که در ایران علی رغم وجود مواد اولیه تولید فولاد و عدم نیاز به خرید انرژی در بازارهای جهانی، به دلایلی از جمله شرایط دشوار دسترسی به سنگ آهن و تامین مستمر انرژی مورد نیاز این صنعت به ویژه گاز، تولید داخلی فولاد خام کشور نمی تواند تقاضای داخلی را پوشش دهد.

فولاد به عنوان یکی از محصولات سازگار با محیط زیست در جهان مطرح است. کشورهای پیشرفته به واسطه دارا بودن تکنولوژی برتر، از انرژی کمتری برای تولید فولاد خود استفاده می کنند و توانسته اند طی سال های اخیر به میزان قابل توجهی آن را کاهش دهند، اما در ایران مصرف انرژی به واسطه هر واحد تولید فولاد ۱,۸ برابر متوسط جهان است.

مسئله حمل و نقل موضوع دیگری است که در افزایش بهره وری صنعت فولاد کشور حائز اهمیت است. علی رغم فراهم بودن زیرساخت مناسب حمل و نقل در کشور به لحاظ موقعیت های جغرافیایی به نظر می رسد بهره برداری مطلوب از آنها به ویژه در زمینه حمل و نقل ریلی انجام نشده و حمل و تخلیه فولاد را از معادن با شکل روبه

^۵ روزنامه دنیای اقتصاد، شماره ۲۰۵۲

معاونت بررسی های اقتصادی

رو ساخته است. نبود سیستم های تخلیه در واحدهای تولید فولاد، وجود سیستم های بارگیری سنتی در برخی از این واحدها و کمبود نیروی کشش (لکوموتیو) از جمله دلایل پایین بودن بهره وری در این قسمت می باشد.

به طور کلی؛ بسیاری از چالش هایی که مانع تحول صنعت فولاد در کشور می شوند، ناشی از تسلط کامل دولت بر بخش هایی که است که در ارتباط مستقیم با این صنعت قرار گرفته اند و کارآمد نبودن سیستم دولتی در این زمینه و رویکردهای غیر اصولی بدون در نظر گرفتن زیرساخت های مورد نیاز مشکلاتی را فراهم می آورد که در مطالب فوق به برخی از آنها اشاره شد. چنانچه کشور به دنبال تحقق توسعه صنعتی توسط سرمایه گذاران بخش خصوصی است، انتظار می رود پیش از آن، زیرساخت های لازم در این بخش فراهم گردد و تحولی اساسی در ساختار دولتی حاکم بر صنعت فولاد ایجاد شود.

نگارنده: عاطفه قاسمیان

بهمن ماه ۱۳۹۳

منابع:

1. Steel Statistical Yearbook ۲۰۱۴, World Steel Association.
2. World Steel in Figures ۲۰۱۴, World Steel Association.
3. Short Range Outlook ۲۰۱۴-۱۵, Presented to the ۷۵th OECD Steel Committee Meeting June ۵-۶, ۲۰۱۴, Paris.
4. <http://www.worldsteel.org> (انجمن جهانی فولاد)
5. <http://www.trademap.org> (مرکز تجارت بین المللی)
6. www.amar.org.ir (مرکز آمار ایران)